

A krisztusi identitás

*Mindent tudok hát, drága herceg,
Tudom, mi sápadt és mi ragyog,
Tudom, hogy a férgek megesznek,
Csak azt nem tudom, ki vagyok.¹*

Villon kérdése előbb-utóbb felbukkan minden ember életében. Normális esetben a személyiség kibontakozása idején, fiatal korban vetődik fel ez a kérdés, nem ritka azonban az sem, hogy az élet derekán vagy éppen alkonyán bukkan elő. Csehov több elbeszélése mutat be ilyen élethelyzeteket: hősei a halál színe előtt tekintik át életüket, amelyről csak ekkor ismerik fel, mennyi mindent elhibáztak benne. A „Ki vagyok én?” kérdés minden életkorban aktuális, sohasem túl korai, sohasem túl késő. Közismert a delphoi jósda felirata: *Gnóti széautón!* Ismerd meg magadat! Az önismeret az emberi gondolkodás szerves része, nélküle nincs tudatos élet. Az önismeret azonban önmagában kevés. Csak akkor éri el valódi célját, ha nemcsak tényleges énünkkel nézünk szembe (reálisan felmérve egyéni sajátosságainkat), hanem megpróbáljuk fölfedezni ideális énünket is: azt a valódi önmagunkat, akivé válhatnánk, ha céltudatosan kezünkbe vennénk sorsunk irányítását, törekednénk arra, hogy kibontakoztassuk a bennünk rejlő értékeket. Másként: szűkös és reflektálatlan egónktól eljussunk valódi önmagunkhoz. Identitásunk (Paul Ricoeur kifejezésével: „self-identity”) hosszú fejlődés során alakul ki, amint ezt napjainkban oly sokan elemezték.²

E folyamatban különösen fontosak a személyes kapcsolatok: ha egy másik ember tükrében láthatjuk meg magunkat. Martin Buber szerint az „Én” csak úgy találhat önmagára, ha egy „Te”-vel találkozik, és párbeszédet kezd vele. Önazonosságra csak az Én-Te dialógusában juthatnak el, ahol reláció, kapcsolat jön létre. A Te-hez való kapcsolat a legtisztábban a végtelen Istennel való kapcsolatban nyilvánul meg. Gabriel Marcel szavával ő „az Abszolút TE”. Az a mozgás, amely a felebaráthoz vezet, valójában Istentől indul el, és végső soron hozzá vezet. Az ember identitásának kialakulását tehát nem csupán az önismeret-önnevelés sajátos kettős mozgása szolgálja, hanem a személyes kapcsolatok is. Ennek nyomán az *individuum* már nem csupán magányos egyed, hanem mással-másokkal kapcsolatban álló *persona* – identitásához mindkét dimenzió jelenléte szükséges.

„Ki vagyok én? Mi vagyok én?”, teszi fel a kérdést Szent Ágoston is. Válaszért Istenhez fordul, aki így felel: „Üdvösséged én vagyok”.³ Ágoston szerint Ő ad választ az identitását kereső embernek. Az önismeret egyedüli forrása: Isten ismerete rólunk. Helyes önismeretre az vezet el, hogy úgy ismerjük meg magunkat, ahogyan Isten ismer bennünket.

1. Önismeret – Isten ismerete: úton magunkhoz – és hozzá

Bár a keresztény lelkiség történetében az „identitás” szó nem fordul elő, a mögötte rejlő valóság azonban annál hangsúlyosabban, hiszen keresztény s vele emberi életünk lényegéhez tartozik. Az identitásunkhoz, igazi önmagunk megvalósításához vezető út első lépése önmagunk megismerése. Önmagunkat pedig csak Isten ismeretén keresztül ismerhetjük meg: A helyes önismeret elvezet Isten ismeretére és így Istenben elrejtett igazi énünk megismerésére. A mondat azonban megfordítva is igaz, sőt talán ez az alapvetőbb: Isten

¹ Francois Villon: *Apró képek balladája. Ajánlás* (Szabó Lőrinc fordítása).

² A legrészletesebbek és legismertebbek talán Erik H. Erikson elemzései.

³ Aurelius Augustinus: *Vallomások*, IX. 1.1. In: Kecskés Pál: *Szent Ágoston breviárium*. Szent István Társulat, Budapest, 1960, 166.

ismerete a feltétele önmagunk ismeretének. Ez az állítás kettős feltételt tartalmaz. 1. Csak az ismerheti meg önmagát, aki ismeri Istent. 2. Csak Isten szemével tudom igazán látni önmagam. Mégpedig mindkét magamat: a jelenlegi, tényleges, fogyatékoságokkal teli éneket, és valódi, beteljesült magamat is, hiszen az Ő teremő elgondolásából lettünk és életünk beléje tart; akkor válunk igazi önmagunkká, ha a tőle kapott hivatásunkat betöltjük. Nem kívülről ismer bennünket, hanem belülről, ezért lehet igaz, hogy jobban ismer bennünket önmagunknál. Az ő ismerete szeretetéből fakad: a jóra, a teljességre, igazi önazonosságunk elérése felé irányít bennünket.

Az Ószövetség embere abban a meggyőződésben élt, hogy Istennel való kapcsolata határozza meg az életét. Erre talán a 139. zsoltár kínálja a legmegrendítőbb példát. „Uram, te megvizsgálász és ismersz engem, tudod, hogy ülök-e vagy állok. Gondolataimat már látod messziről. (...) A szó még nincs nyelvemen, s lám, az Úr már tud mindent. (...) Csodálatos ezt tudnom, olyan magas, hogy meg sem értem.” A zsoltáros meg is indokolja, miért ismerheti ennyire Isten: „Te alkottad veséimet, anyám méhében te szőtted testem. Áldalak, amiért csodálatosan megalkottál... Lelkem ismered a legmélyéig, létem soha nem volt rejtve előtted.” Azért érzi magát biztonságban, mert Isten jobban ismeri, mint ő saját magát, de azért is, mert Isten tudja azt is, merre kell haladnia az élet útján. „Nézd meg, nem járok-e a gonoszság útján, és vezess el az örök útra!”

Az Újszövetség megmutatja, hogy identitásunk kibontakozásában mi a szerepe Krisztusnak és a Szentléleknek. Jézusról ismételtlen említik az evangéliumok, hogy belélatott az emberek bensejébe: „tudta, mi lakik az emberben”. Maguk az apostolok is nemegyszer zavarba jöttek, amikor Jézus a gondolataikban olvasott. Feltámadása után az apostolok a saját sorsukon keresztül reflektálva élik át, mit jelent számukra, hogy tudhatják: Krisztus ismeri őket. Ahogy Péter mondja Jézus hármaskérdésére: „Uram, te mindent tudsz, azt is tudod, hogy szeretlek.” Az efezusiakhoz írt levél így biztat: „Adja meg nektek, (...) hogy Lelke által megerősödjöttek benső emberré, hogy a hittel Krisztus lakjék szívetekben. (...) Akkor majd (...) megismeritek Krisztusnak minden értelmet meghaladó szeretetét, és beteltek Isten egész teljességével” (Ef 3,18–19). A Lélek és Krisztus által tehát megismerhetjük magunkat, és eljuthatunk legigazibb önmagunkhoz, azonosságunkhoz – Istenben. Ez a bizonyosság ad biztonságot János apostolnak is. „Ha vádol a szívünk, Isten nagyobb szívünkénél: ő mindent tud” (1Jn 3,20). „Isten szemében az ember rejtett éne az értékes” (1Pét 3,4).

Az egyház történetén végighúzóódik az a tudat, hogy Isten megismerése és önmagunk megismerése szorosan összetartozik; pontosabban, hogy igazi magunkat csak Istennek rólunk való ismeretében ismerhetjük meg. Már Alexandriai Kelemen (145–215) így ír: „A legszebb és leghatalmasabb tanulás, hogy önmagad megismerd, mert aki ismeri önmagát, ismeri Istent, és aki ismeri Istent, olyanná lesz, mint ő.”⁴ Szent Ambrus szerint: „Úgy ismered meg magad, hogy felismered magadban az isteni képmást és hasonlóságot.”⁵ Sorolhatnánk az idézeteket Szent Bernáton, Sziénai Szent Katalinon, Eckhart mesteren keresztül Simone Weilig. A legmélyebben Szent Ágoston elemezte ezt a folyamatot *Vallomásaiban*: hogyan jutott egyre közelebb Isten és általa önmaga megismeréséhez. Némelyik mondata szinte szállóigévé lett. „Istent és a lelket kívánom megismerni! Semmi mást? Egyáltalában semmi mást!” Vagy ugyanitt: „Isten, ki mindig ugyanaz vagy, ismerjem meg magam, ismerjelek meg téged!”⁶

Ágoston e kettős megismerés során Istent önmagában fedezi fel, önmagát pedig Istenben. Egyfelől: „Magadhoz térj vissza, magadat szemléld, magadról beszélj!”⁷ Másfelől

⁴ Alexandriai Kelemen: *Paidagogosz*, 3,1. Az igazi szépségről.

⁵ Szent Ambrus: *Sermo* 2,13–14, Zsolt 118. PL 15.1214.

⁶ *Soliloquia* I.1, 5-6; 2,7. In: Kecskés Pál: i. m.

⁷ *Sermo* 52,17. In: Kecskés Pál: i. m. 114.

viszont: „Hadd ismerjelek meg Ismerőm, hadd ismerjelek meg, amint ismert vagyok én is.” „Jól ismersz te Uram, engemet, akárki vagyok.”⁸

Ez a „megismerés” távolról sem pusztán kíváncsiságtól vagy tudásvágytól motivált intellektuális folyamat. Az ember lényének alapját és lényegét fedezi fel Istennek róla alkotott ismeretén keresztül. Istentől kapott életet, aki a saját képmására teremtette, és szeretetében arra hívta meg, hogy vele egészen eggyé váljon. Ő pedig nemcsak úgy nézegeti a képe mására alkotott embert, ahogy a szobrász az általa készített szobrot, festő a készülő képet, méregetve, mennyire sikerült benne eredeti elképzelését, tervét megvalósítania. Rólunk való ismeretét a szeretete motiválja. Ez a szeretet érinti meg a saját lényének mélyeit kutató embert, és kelti fel vágyát annak viszonzására, Isten szerető ismeretére. „Szereteted nyilával megsebezted szívünket, zsigereinkbe égetted igéidet”,⁹ vallja Ágoston. Az ember Istenben ismeri meg és találja meg önmagát, Isten szeretetét befogadva gyullad maga is szeretetre. „Szeretetem a súlyom. Ez ragad engem, bárhova igyekszem. Ajándékom lobbant lángra minket, és fölfelé törekszünk. Lángra kapunk, és magasba lobogunk.”¹⁰

A szeretetben történő megismerés, az ismeretben felgyulladó szeretet teszi képessé az embert arra, hogy őszintén, kétségbeesés és szépítgetés nélkül szembenézzon tényleges énjével, de meglássa valódi, Isten szeretetében kiteljesedett önmagát is, és az Ő szeretetének erejével törekedjen megvalósítani istenképmás-önmagát. A lélek kétfelé vágyik: befelé és fölfelé. „Miféle hely volna bennem, ahová eljőjön hozzám Istenem? Ugyan hova jőjön hozzám az Úr, a mennyet és a földet teremtő Isten? Uram Istenem, mi van bennem, hogy befogadjon téged. Vagy a tőled alkotott ég és föld, s bennük magam is, kicsiny teremtményed, elégséges talán befogadásodra?”¹¹

A *Vallomás*oknak egyik leginkább megragadó része, ahol Ágoston beszámol arról, hogy lelkének bensejében hogyan tárult fel előtte Isten fényessége. „Beléptem. Lelkem szeme bármilyen gyöngye volt, de lelkem e szeme fölött, értelmem fölött, változhatatlan világosságot láttam. Nem a testi szemmel is látható mindennapi világosságot. (...) Ha valaki az igazságot ismeri, ismeri ezt a fényt is. És ha valaki ezt ismeri, az örökkévalóságot ismeri. A szeretet ismeri őt. Ó, örök igazság! Ó, igaz szeretet! Ó, szeretetreméltó örökkévalóság! Te vagy ez, Istenem. Éjjel-nappal hozzád sóhajtozom.”¹²

2. Önmegvalósítás vagy Krisztus-követés?

Az Isten és ember között oda-vissza áramló szeretet nemcsak ismereteinket gazdagítja Istenről és rajta keresztül önmagunkról, hanem előmozdítja igazi lényünk kibontakozását is. Minél teljesebben eggyé válik Istennel az ember, annál teljesebben válik önmagává. „Te pedig bensőbb voltál legbensőbb valómnál, mélységesebb a lényegemnél.”¹³ Sőt: nem csupán azért válik jobban önmagává, mert pontosabban, hibátlanabban megvalósította Alkotója tervét, hanem azért, mert teljesebben eggyé vált vele. Az ember nem csupán alkotása Istennek, hanem szeretetének meghívottja, aki csak ebben a szeretetben tud egészen önmagává lenni. Önmagává pedig úgy válhat, ha képes túllépni önmagán, és átadni magát az őt befogadó szeretetnek. „Ne akarj kifelé menni, térj vissza magadba... és lépj túl önmagadon is.”¹⁴

Az időben élő ember fokozatosan valósítja meg önmagát (ahogy mondani szokták: énje nincs készen, nem „van”, hanem válik önmagává). Ebben szerepet játszanak az öröklött

⁸ Aurelius Augustinus: *Vallomások*. (Ford. Városi István.) Gondolat, Budapest, 1982, 277–279.

⁹ *Vallomások* 246.

¹⁰ *Vallomások* 431.

¹¹ *Vallomások* 24.

¹² *Vallomások* 197.

¹³ *Vallomások* 83.

¹⁴ Augustinus: *De vera religione*, XXXIX, 72.

tulajdonságok és a környezeti hatások, a legfontosabb szerep mégis a döntéseknek jut. Életünk kronológiai folyama megállíthatatlanul és visszafordíthatatlanul hozza elénk életünk perceit, egymást követő helyzeteit, amelyekben valamilyen módon állást kell foglalnunk. Ennek következményeit akarva-akaratlanul vállalnunk kell: meghatározzák további sorsunkat. Nemcsak a különleges határhelyzetekre érvényes ez: valamilyen formában előbb-utóbb mindenkinek az életében megjelenik.

A Krisztus hitében élő ember nem csupán saját rejtett lehetőségeinek kiaknázásával vagy akár az „örök emberi” értékek elsajátításával valósítja meg önmagát, hanem Krisztust, a „tökéletes embert”¹⁵ választja követendő példaként. Annál hitelesebben válik önmagává, éri el saját identitását, minél hűségesebben követi Krisztust. Az evangéliumok Jézus számos mondását idézik, amelyekben saját példájának követésére hívja hallgatóit. „Egy a ti tanítótok, Krisztus” (Mt 23,10). „Tanuljatok tőlem...” (Mt 11,29). „Aki nem követ engem, nem lehet az én tanítványom” (Mt 10,38).

Már az első tanítványközösség, a Tizenkettő is úgy definiálja magát mint Krisztus-követőt (Mt 19,27; Mk 10,28; Lk 18,28). Az első keresztyén közösségek pedig a Krisztushoz tartozást választják nevüknek is, ahogy ez az apostoli levelekben és az első vértanúaktákban is ismételten visszatér: „Christianus sum”. Pál apostol jellemző módon így buzdítja híveit: „Legyetek követőim, ahogy én Krisztus követője vagyok” (1Kor 11,1). „Nem ezt tanultátok Krisztustól” (Ef 4,20). Érdekes belátásokra vezetne annak elemzése, hogy az apostolok esetében is hogyan kapcsolódott össze Jézus igazi mivoltának megismerése – „Ki vagyok én? Hát ti kinek tartotok engem?” (Lk 9,18–20) – és az apostolok krisztusi identitásának lassú bontakozása Jézus földi élete idejében, majd végleges kialakulása feltámadása után.

A legteljesebben Pál apostol életében követhetjük nyomon, hogy igazi identitásának kialakulását a Krisztushoz való hasonulás határozza meg. Drámai megtérése után Pál egyre jobban azonosul vele, és ezáltal jut közelebb valódi önmagához, krisztusi identitásához. „Élek, de már nem én élek, hanem Krisztus él énbenem” (Gal 2,20). Pál szerint Krisztus a „láthatatlan Isten képmása” (Kol 1,15; 1Kor 4,4), a keresztyéneket pedig Isten „arra rendelte, hogy Fiának képmását öltse magukra” (Róm 8,29).

Pál radikális döntése egész életét megváltoztatja. „Érte mindent elvettem, sőt szemétnek tartottam, csak hogy Krisztust elnyerhessem és hozzá tartozzam” (Fil 3,8). Bármilyen elszántan lépett is azonban Krisztus útjára, megtérésekor bármennyire betöltötte is Isten kegyelme, a Krisztushoz való hasonulás mégis egy életen át tartó küzdelem, hosszú és fáradságos fejlődés végeredménye. Igazi önmaga, krisztusi identitása csak fokozatosan alakul ki, folytonos küzdelemben és szenvedésben – így válik azzá, akinek Isten kezdettől elgondolta. Ezért inti kitartásra követőit is: „Szeretetek mindjobban gazdagodjék helyes ismeretben és teljes megértésben” (Fil 1,10). Tudja azt is, hogy e küzdelmét nem egyedül vívja: „Isten kegyelme nem volt bennem hatástalan” (1Kor 15,10). „Krisztus ereje lakik bennem” (2Kor 12,9). „Számomra az élet Krisztus” (Fil 1,21).

Pál e Krisztushoz hasonulás szolgálatába áll, Krisztus rabszolgájaként, foglyaként, titkainak sáfaraként. Célja, „hogy Jézus Krisztusban tökéletessé tegyünk mindenkit” (Kol 1,28). „Fiaim, a szülés fájdalmait szenvedem értetek újra, míg Krisztus ki nem alakul bennetek” (Gal 4,19), vallja. „Mivel Uratoknak ismertétek el Krisztus Jézust, éljétek is benne” (Kol 1,4). „Krisztus a mi életünk” (Kol 3,4). Egyetlen kifejezésben összegzi ezt az új életet: „Krisztusban” élni. „A Krisztus Jézusban megszentelteknek” ír (1Kor 1,1), akik „Krisztus Jézusban élnek” (Róm 8,1), a „Jézus Krisztusban való életről” (2Tim 1,1).

Erre a tudatra épül a keresztyén életvezetés. Jól példázza ezt – már címével is – a *Krisztus követése* című könyv, amely évszázadokon át a keresztyén lelkiség meghatározó alapkönyve volt. A krisztusi identitás kialakítása egész életre szóló, egyszerre küzdelmes és

¹⁵ Vö. II. Vatikáni zsinat: *Gaudium et spes* pasztorális konstitúció 22.

örömteli feladat. Krisztus követése, a hozzá hasonulás az esetek többségében nem egyetlen hősies aktus, mint a vértanúságban, hanem a hűséges kitartás egy nagyon is hétköznapi élet aprómunkájában. Ebben a könyvben is visszatér a három legfontosabb motívum: Isten és önmagunk megismerése – küzdelem a Krisztussal azonosulásért – a szeretetben egyesülés öröme.

Kempis szerint is a legfontosabb feladat: forduljunk „befelé”, nézzünk a „lelkünkbe”. Ott találhatunk rá az Igazság tanítójára, Krisztusra, tőle tudhatjuk meg, milyenné kell válnunk. „A befelé figyelő embert /Krisztus/ gyakran meglátogatja, kedvesen szól hozzá, gyöngéden vigasztalja” (91). „Minél közelebb jut valaki ahhoz, hogy önmagával azonos legyen, (...) annál messzebb s annál följebb jut a megértésben, (...) mert onnan felülről kapja meg az értelem világosságát” (19). „Milyen sivár és kemény az ember Jézus nélkül” (109). „Légy befelé élő, nyugodalmas ember, akkor nálad marad Jézus” (110). „Nyugalmad nem lesz soha, hacsak bensődben Krisztussal nem egyesülsz” (93).

Igazi, azaz krisztusi önmagunk megvalósítása küzdelmekkel jár. „Kinek kell keményebb harcot vívnia, mint aki önmagát igyekszik legyőzni?” (20). „Egy tart vissza sokakat a haladástól, önmaguk buzgó javítgatásáról: az, hogy irtóznak mindentől, ami nehéz; visszariadnak a küzdelemtől” (92).

Boldogságunkat, beteljesülésünket, tehát üdvösségünket azonban csak Krisztus szeretetében találhatjuk meg. „Ó, igazság-Isten: hadd legyek eggyé veled az örökké való szeretetben! (...) Hallgasson hát minden tanító (...) és csak te magad szólj hozzám” (19). „Aki szeret engem, beszédemet megtartja, hozzá megyünk, és lakóhelyet készítünk nála. Adj hát helyet Krisztusnak!” (92). „Mindenkit Jézusért szeress, Jézust pedig önmagáért” (111).

3. Feltámadott életünk Krisztusban

A keresztény hit szerint minden egyes ember méltóságát, egyediségét az adja, hogy Isten sajátos, egyedi gondolatából született, aki meghívta szeretetközösségébe. Személyes beteljesülésének egyetlen útja, hogy Krisztussal válik azonossá. „Ti Krisztuséi vagytok, Krisztus pedig Istené” (1Kor 3,23). Az első keresztény közösségek a teljes azonosulásra töreksenek Krisztussal, vele egyesülve élnek: ők Krisztusban, Krisztus bennük. Pál saját identitását is a Krisztussal azonosulásban határozza meg. „Aki az Úrral egyesül, egy lélek vele” (1Kor 6,15). „Krisztus gondolatainak birtokában vagyunk” (1Kor 2,16). Erre buzdítja követőit is: „Ugyanaz az érzés legyen bennetek, mint Krisztus Jézusban volt” (Fil 2,5). „A Lélek szerint éljetek” (Gal 5,16).

Akik így élnek, azok között eltűnik minden etnikai, társadalmi, sőt egyéni különbség: „Nincs többé zsidó vagy pogány, mindnyájan egy személy vagytok Krisztus Jézusban” (Gal 3,28). Eggyé válnak egymással, ahogyan Jézus egy az Atyával. Jézus ezt az örökséget hagyja övére főpapi imájában: „Amint te atyám, bennem vagy, és én tebenned, úgy legyenek egyek ők is mibennünk. Egyek legyenek, amint mi egyek vagyunk: én öbennük, te énbennem, hogy így tökéletesen egyek legyenek ők is” (Jn 17,21–23).

Hogyan lehetünk sokan sokfélék, mégis egyek Krisztusban, sőt válhatunk Krisztussá? Ha mindnyájan külön-külön személyiségek vagyunk, hogyan találhatjuk meg az önazonosságunkat mindnyájan Krisztusban? Hogyan maradhat meg az egyediségünk, ha mindegyikünknek Krisztussal kell azonossá válnia? A Krisztussal való egyesülésre két módon is felhatalmazást kapnak a keresztények: a Szentlélek és az Eucharisztia által. A feltámadt Krisztus a Lelkét adja oda, feltámadott testét pedig az Eucharishtiában.

A Lélek bennünk lakása Krisztus megváltó művének folytatása: az *incarnatio*, a megtestesülés, halála és feltámadása által az *inhabitatió*ban, a Lélek bennünk lakásában folytatódik. „Isten szeretete kiáradt szívünkbe a bennünk lakó Szentlélek által” (Róm 5,5). János apostol ezt a folyamatot a szeretethez köti. Három egymást követő állítása: „Ha

szeretjük egymást, bennünk marad az Isten.” – „Isten a szeretet, aki kitart a szeretetben, az Istenben marad, és Isten is benne marad.” – „Abból tudjuk, hogy benne maradunk, ő meg bennünk, hogy a Lélekéből adott nekünk” (1Jn 4,6–16). Szent Ágoston ehhez hozzáfűzi: „A Szentlélek, akiből adott nekünk, műveli azt, hogy Istenben maradunk, és Isten mibennünk; ezt azonban a szeretet viszi végbe. Ő maga, a Lélek tehát Isten mint szeretet.”

Hasonlóan nyomatékos állításokat találunk az Eucharisziával kapcsolatban: aki magához veszi Krisztus testét, az maga is Krisztus testévé, testének tagjává lesz. „A kenyér, amelyet megtörünk, nemde a Krisztus testében való részesedés? Mi ugyanis sokan egy kenyér, egy test vagyunk, mivel mindnyájan egy kenyérből részesülünk” (1Kor 10,16–17). II. János Pál pápa írja: „Nemcsak mi vesszük magunkhoz Krisztust, hanem Krisztus is magához vesz mindegyikünket. (...) A szentáldozásban titokzatos módon megvalósul Krisztus és a tanítvány 'egymásban léte': 'Maradjatok énbennem és én tibennetek'.”¹⁶ Ez a tudat mélyen átjárta az első századok egyházát. Az enciklika idézi Szír Szent Efrémet: „A kenyeret saját élő testének mondta, s betöltötte önmagával és az ő Lélekével... És az, aki hittel eszi őt, Tüzet és Szentlelket vesz magához... Vegyétek és egyetek belőle mindnyájan, és egyetek vele együtt a Szentlelket. Mert valóban az én testem, és aki eszi, örökké élni fog.” Majd hivatkozik Aranyszájú Szent Jánosra is: „Mert mi a kenyér? Krisztus teste. Mivé lesznek azok, akik magukhoz veszik? Krisztus testévé; de nem sok test lesz, hanem csak egy.” Ugyanezt kérjük a szentmise 3. eucharisztikus imájában: „Küldd el Szentlelkedet, hogy mindnyájan, akik Krisztus testét és vérének magunkhoz vesszük, egy test, egy lélek legyünk Krisztusban.”

Van azonban Jézus tanításának egy meglepő fordulata, amelyet drága kincsként őriznek és adnak tovább az első keresztény közösségek. Jézus szerint vele magával lehet találkozni minden rászoruló, nyomorult emberben. Egyfelől tehát azt látjuk, hogy a keresztény élet legfontosabb jellemzője a Krisztussal való azonosulás; másfelől viszont kiderül, hogy Jézus azonosul minden emberrel – függetlenül attól, hogy erről az illető mennyiben vesz tudomást, mennyire kölcsönös ez az azonosulás. „Aki titeket fogad be, engem fogad be”, mondja Jézus (Mt 10,41). A damaszkuszi úton a keresztények üldözésére induló Saul pedig így állítja meg: „miért üldözöl engem?” (ApCsel 9,4). Jövendölése az utolsó ítéletről a legkisebb kétséget se hagy arról, hogy ezt mennyire komolyan veszi (Mt 25, 31–46). S valóban, a Krisztussal azonosulás mellett a tevékeny felebaráti szeretet is végigvonul az egyház történetén – gondolhatunk akár a szentek legendáira (Szent Kristóf, Szent Erzsébet), akár a betegápoló vagy fogolykiváltó szerzetekre, akár napjaink szentjeire, mint Kalkuttai Teréz Anya, aki Jézust látta minden nyomorultban. Egyértelmű: mindkét fajta azonosulásnak közös gyökere a személyes identitást meghatározó szeretet.

4. A feltámadottak krisztusi identitása a Szentháromságban

Élesen fölvetődik a kérdés: hogyan őrizhetjük meg személyes identitásunkat a krisztusi identitásban? Nem jelenti-e ez valóban saját identitásunk, Jézus szavával „életünk” elvesztését? Az ellentétet személyes identitásunk és a krisztusi identitás között csak akkor tudjuk feloldani, ha mindkettőt a Háromszemélyű Egy Isten misztériumában szemléljük. A Szentháromság személyei egészen egymásban vannak, mégis „személyek”. Isten megfoghatatlan létezése hatalmas élet és tevékenység, nem statikus önazonosság. Az isteni lényeg a három személy szeretetegységében áll fenn: egymásból, egymásban, egymásra irányulva vannak. Hárman különböző módon, de közösen hordozzák Isten-voltukat: ez személy voltuknak és személyközi perichorézisüknek tartalma: *communio*. Isten csak az Atya, a Fiú és a Szentlélek egymást átjáró odaadottságában létezik. A Szentháromságban a lét a szeretet, az önközlés eseménye.

¹⁶ II. János Pál: *Ecclesia de Eucharistia. Az egyház az Eucharisziából él kezdetű enciklikája*. (Ford. Diós István.) Szent István Társulat, Budapest, 2003, 22.

Mindegyik isteni személy *ekszztatikus* a másikra: kölcsönös adás és befogadás. Az Atya magát egészen a Fiúnak ajándékozza, s istenségét csak „odaajándékozottként birtokolja”, ezáltal atya. A Fiú egészen az Atyától kapja magát, s ezáltal „megdicsőíti”. A Lélek „harmadikként” kapja magát az Atya és Fiú egymásnak adottságából, s teszi teljessé egységüket: „megdicsőíti” őket. Mivel azonban a Lélekben ragyog fel a szeretet egész ritmikája, az ő perspektívájából lehet bepillantani a szentháromságos élet egészébe. Mindegyik a maga sajátos módján egészen a másiktól és a másikra irányulva van. Ugyanaz a szeretet három létmódban él. Isten a szeretet, nemcsak számunkra, hanem önmagában. Elajándékozva birtokolja önmagát. Az elajándékozottság története maga Isten. Ebben benne van a szerető, a szeretet és kettőjük szeretetkapcsolata.

A teremtet és megváltott ember ennek a szeretetközösségnek, communionnak válhat részesévé, személyivolta, identitása is így válhat teljessé.¹⁷ Az Isten és ember közti *communio* Jézus Krisztusban egyszeri és egyedülálló módon valósult meg a történelemben. Benne az Isten Fia magára vette az emberi természetet, hogy mi az isteni természet részesei lehessünk. Jahve már nemcsak távoli Gondoskodó, hanem Jézus atyja, „abba”. Isten – Atya, az önmagát ajándékozó végtelen szeretet, aki mindenét odaadja. De Fiú is – Jézus az Atya szeretett Fia, emberként is kettejük egymásba áramló szeretetének befogadója. Krisztus tehát maga a *communio*: minden *communio* foglalatja Isten és ember között, benne személyes egységben van Isten és ember. A keresztyén lét: részesedés a megtestesülés titkában.

A keresztyén misztika számos gyönyörű példát mutat erre az egységre az ember és Isten között. Kettejük egymásba olvadása egyfelől önmaguk feladásával jár, identitásuk elvesztésével, másfelől viszont éppen a személy beteljesülését hozza meg. Norwichi Julianna például így ír: „Ahogyan a testet befödi a ruha, és a húst a bőr, és a csontot a hús, a szív pedig mindennek a mélyén, úgy vagyunk beléöltözve, testünkkel-lelkünkkel Isten jóságába, és ez beborít minket. (...) Ő szeretetre teremtette az embert, és ugyanevvel a szeretetével helyreállítja eredeti áldott állapotát – és ennél is többet ajándékoz neki.” A misztika lírai nyelvét XVI. Benedek pápa így fordítja le: „A szeretet eksztázis, de nem a mámorító pillanat értelmében, hanem úgy, hogy állandó út a magába zárkozó én-ből az én szabad elajándékozására, az önátadásra, s éppen ezáltal önmaga megtalálására, sőt Isten megtalálására”.¹⁸ Valóban az játszódik itt le, amit Carl Gustav Jung megfogalmazott a nyugati misztika céljáról: „áthelyezni a súlypontot az egőről az Önvalóra, az emberről Istenre. Ez pedig azt jelenti, hogy az ego eltűnik az Önvalóban, az ember az Istenben.”

Az istenszeretetből táplálkozó identitás nem zárja ki az emberi szeretetkapcsolatokat sem, sőt biztos alapot, követendő példát jelent számukra. Talán nem hangzik túlzásnak, hogy az így élő ember „jobb szerelmes és barát”, „jobb férj és feleség”, „jobb édesanya és édesapa” lehet azoknál, akiknek hiányzik ez a háttér. Krisztusi identitásuk nem szünteti meg, hanem éppen gazdagítja és erősíti azokat az identitásokat, amelyek az emberi kapcsolatok során létrejönnek.

Ennek nyomán azonban szembe kell néznünk egy olyan jogos kérdéssel, amelyre aligha tudunk kimerítő választ adni. Milyen helye van ebben a beteljesült identításban a földi kapcsolatainknak, amelyek énünk részeivé váltak? Hogyan alakulnak át az emberi szeretetkapcsolatok? Vajon az emberi szeretetkapcsolatok csak a halálunkig tartanak, utána véget érnek? Odaát már egyetlen hatalmas communionba olvad be mindenki, elveszítve identitását s vele közvetlen szeretteit is? Így kell-e értenünk Jézus szavát: „A feltámadás után nem nőszülnek és férjhez sem mennek, hanem úgy élnek, mint angyalok a mennyben” (Mk 12,25)?

¹⁷ Vö. II. Vatikáni zsinat: *Gaudium et spes* pasztorális konstitúció 19.

¹⁸ XVI. Benedek pápa *Deus caritas est* című enciklikája. (Ford. Diós István.) Szent István Társulat, Budapest, 2007, 12.

Hogy milyen lesz a feltámadottak élete, arról sejtéseink is alig vannak. Egyetlen kapaszkodó pontunk Krisztus feltámadása, amely létrehozza, példázza és modellezi is a mi feltámadásunkat. „Amint hordtuk a földi ember képét, úgy hordani fogjuk a mennyeknek képét is”; „mindnyájan elváltozunk, halhatatlanságba” (1Kor 15.49.53). „Szem nem látta, fül nem hallotta, emberi szív föl nem fogta, amit Isten azoknak készített, akik szeretik őt” (1Kor 2,9). Amit biztosan tudhatunk az odaáti életről, azt az egyház tanítása így foglalja össze: „A mennyország a tökéletes élet a Szentháromsággal, élet- és szeretetközösség vele, a Boldogságos Szűz Máriával, az angyalokkal és minden szenttel. A mennyország végső célja és megvalósulása az ember legmélyebb törekvéseinek, a legteljesebb és végleges boldogság állapota. A mennyországban élni annyi, mint 'Krisztussal lenni'. A választottak 'benne' élnek, de *megőrzik, sőt itt találják meg valódi önazonosságukat* és saját nevüket. Mert az élet ez: Krisztussal lenni; ahol Krisztus van, ott az élet, ott az Isten országa”.¹⁹

A helyes választ a kérdésünkre csak akkor találhatjuk meg, ha a feltámadottak életét nem a földi élet pusztá meghosszabbításaként, a feltámadott létben élők identitását és kapcsolatait nem a mostani tapasztalatunk alapján gondoljuk el, hanem „Krisztus gondolatainak birtokában”, Isten nekünk adott Lelkének útmutatását követve. A teremtett világ történetében megkezdődött az üdvösség története, amely a beteljesülés felé tart. Isten a saját képmására teremtette az embert, pontosabban Fiának, az ösképmásnak képmására, azért, hogy bevonja hármass-egy isteni szeretetközösségébe. Mindenki mástól különböző individuumoknak teremtette őket, akik a személyes kapcsolatokban, az odaadásban, a dialógusban, a szeretetben – sorolhatnánk tovább a szinonimákat – tehetik teljesebbé önmagukat, bonthatják ki önazonosságukat és kapcsolataikat.

Isten és az őt kereső lélek egysége a feltámadás után válhat teljessé. A feltámadt Krisztusban találja meg igazi életét, identitását, válik „teljes jogú” részesévé a Szentháromság szeretetközösségének. Földi élete – minden gyöngeségével, tétovaságával, hibáival, jóra törekvéseivel, bűnbánatával – így és ekkor válik teljessé. Ez a szeretetközösség minden eddigit felülmúlóan teszi intenzívvé a földi élete során megélt szeretetkapcsolatait is, jóval felülmúlva eddigi elképzeléseinket, vágyainkat. Nem ezek meghosszabbításaként teszi teljessé azokat, hanem „felülről”, a teremtettségünk, istenképmasságunk és istenszeretetünk felől. Talán Szent János nyomán sejthetünk meg valamit az Istenben beteljesült azonosságunk, az örök élet misztériumából. „Az élet Igéjét hirdetjük nektek. Az élet megjelent. Mi láttuk, tanúságot teszünk róla, és hirdetjük nektek az örök életet, mely az Atyánál volt, és megjelent nekünk. (...) A mi közösségünk ugyanis közösség az Atyával és a Fiúval, Jézus Krisztussal. (...) Ha világosságban élünk, amint ő is a világosságban van, akkor közösségben vagyunk egymással, és Fiának, Jézus Krisztusnak vére megtisztít minden bűntől” (1Jn 1,1–7). „Szeressük egymást, mert a szeretet Istentől van.” „Aki szeretetben él, Istenben él és Isten őbenne.” (1Jn 4,16–18). „Szeressünk tehát, mert Isten előbb szeretett minket” (1Jn 4,19).

Ennél tovább nem tud eljutni még a hívő értelem sem, a többi Isten szeretetének titka, misztériuma: a feltámadt Krisztus, aki mindent magába ölel, majd „átadja az uralmat az atyának, és Isten lesz minden mindenben” (1Kor 15,28).

¹⁹ *A Katolikus Egyház Katekizmusa*. Szent István Társulat, Budapest, 1994, 1024–1025.